

בית מדרש נעימ"ה של קהילת דגל יהודה
בהנחיית סיימון מונטגיו

הן הם יודו ויברכו

על ברכות ותפילות

ברכות מן התורה

ב: ברכת המזון

החיוב

רמב"ם משנה תורה הלכות ברכות א, א

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְבָרֵךְ אַחֲרֵי אֲכִילַת מִזֵּון שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ח י) "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ". וְאֵינוֹ חַיֵּב מִן הַתּוֹרָה אֲלָא אִם כֵּן שָׁבַע שֶׁנֶּאֱמַר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ. וּמִדְּבַרֵי סוֹפְרִים אֲכַל אֶפְלוֹ כְּזֵית מְבָרֵךְ אַחֲרָיו:

הנוסח

בבלי ברכות מה

אמר רב נחמן: משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן; יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ; דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים: דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש; השוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר, דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה השוב והמטיב השוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה:

הזימון

משנה ברכות ז ג

כיצד מזמנין?

בשלשה אומר נברך, בשלשה והוא אומר ברכו.

בעשרה אומר נברך אלהינו, בעשרה והוא אומר ברכו.

אחד עשרה ואחד עשרה רבוא.

במאה הוא אומר נברך ה' אלהינו, במאה והוא אומר ברכו.

ובאלף הוא אומר נברך ה' אלהינו אלהי ישראל באלף והוא אומר ברכו.

ברבוא אומר נברך לה' אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון

שאכלנו, ברבוא והוא אומר ברכו

כענין שהוא מברך כך עונים אחריו: ברוך ה' אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות

יושב הכרובים על המזון שאכלנו

רבי יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכים שנאמר במקהלות ברכו אלהים

ה' ממקור ישראל אמר רבי עקיבא מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובים ואחד

מועטים אומר ברכו את ה' רבי ישמעאל אומר ברכו את ה' המבורך

השייור

חכם אליעזר בן יצחק פאפו, חסד לאלפים סימן קף

אין להסיר המפה והלחם עד לאחר ברכת המזון, ויש מהמקובלים שכתבו שאין

להסיר כלום מעל השולחן אפילו העצמות והקליפין עד לאחר ברכת המזון,

שנצוצות הקדושה הדבוקים בעצמות וקליפין הם יוצאים ע"י ברכת המזון ...

כל מי שאינו משייר פת על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם, ובזהר הקדוש

החמירו ואסמכוהו אקרא (הסמיכו דין זה על פסוק) דלא תשא את שם אלהיך לשוא,

שלא תשא את שם ה' על שפתיו לברך ברכת המזון על שלחן של שוא וריקם,

והמדקדקים נזהרים שלא ישאר שום כלי ריקם על השלחן בשעת ברכת המזון

כגון הכפות והכוסות והקערות, והנזהר תבא עליו ברכת טוב.

הטעם

דברים ח א-יח כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרו ו לעשות למען תחיו וירביתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם: וזכרת את כל הדרך אשר הליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותיו אם לא: ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך למען הודעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם: שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה: וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך: ושמרת את מצות ה' אלהיך ללכת בדרךיו וליראה אתו: כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך: השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקותיו אשר אנכי מצוה היום: פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת: ובקרך וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה: ורם ללבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מים מצור החלמיש: המאכלך מן המדבר אשר לא ידעו אבותיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך: ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה: וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה:

בראשית רבה פמ"ג

ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ (בראשית יד, יט), ממי קנא? אמר רבי יצחק היה מקבל את העוברים ואת השבים, ומשהיו אוכלים ושותין היה אומר להם ברכו, והן אומרים לו מה נאמר, והוא אומר להם אמרו ברוך אל עולם שאכלנו משלו, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני לא היה שמי נכר לבריותי והפרת אותי בבריותי, מעלה אני עליך כאלו אתה שתף עמי בבריתו של עולם, הדא הוא דכתיב: קונה שמים וארץ.

להוסיף את אלישע והאלמנה ושולחן לחם הפנים

ר' ישראל נג'ארה, כלי מחזיק ברכה

הפרק השני יתבאר בו טעם לברכה זו אשר צונו האל יתברך אחר המזון יותר מכל שאר ברכות ... כאשר נרגיש בלישנא דקרא (לשון המקרא) שאמר ואכלת ושבעת כי מה שייך לשון שביעה כאן? לימא (שיאמר) ואכלת וברכת – כי כן תקנו חכמים ודקדקו עד כזית עד כביצה – אמנם נאמן שכוונתו יתברך לזכות את ישראל ולגדור להם גדר לבל ישאו חוץ מיראתו, ובפרט בזמנים אשר הם מעותדים לצאת מההקש וכמו שאמר הכתוב פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירביים וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו' ואח"כ יאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ואמרו בגמרא אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר, ועל זה יאמר ואכלת ושבעת, והשביעה מסבבת המרידה ועזיבת הבורא יתברך. לזה יאמר וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך לתודה שלא כחך ועוצם ידך היא הנותן לך כח לעשות חיל ולזון את עצמך אלא כחו יתברך הוא הזן ומרפנס לכל.

אישים

חכם ישראל נג'ארה 1628–1555 (מתוך אתר החכם היומי)

החכם ישראל נג'ארה נולד בשנת שט"ו לאימו ולאביו חכם משה מתלמידי האר"י, בעיר צפת. תורתו למד מפיו אביו ומפי סבו החכם ישראל די קוריאל, מארבעת סמוכי החכם יעקב בירב בעיר צפת. חכם ישראל נג'ארה היה דרשן ופוסק אך פאר יצירתו הם שיריו הרבים, שחלקם מושרים בפני כל עדות ישראל

חכם אליעזר פאפו 1828–1761 (מתוך אתר החכם היומי)

חכם אליעזר פאפו, המכונה ה'פלא יועץ', נולד בסרייבו שבבוסניה, לאימו לאביו חכם יצחק, בשנת תקמ"ו. הוא התחנך אצל רבותיו - חכם אליהו חיון וחכם משה דנון. כבר בילדותו נודע בשקדנותו הרבה על התורה, נהג בפרישות ובטהרה, ועסק גם בגמילות חסדים. בשנת תק"ף (1820) החל לכהן כרב ואב בית דין בקהילת סיליסטרה (בולגריה), ולה הקדיש את רוב זמנו. כראש הקהילה הנהיג קופת גמילות חסדים עבור אנשי הקהילה, פעל להשכנת שלום בין איש לאשתו, לגישור בין אדם לחברו, ולצמצום המחלוקות בין תלמידי החכמים.